

SZÖRENYI, L.:

ÚJ CSIGAJAJ A MAGYARORSZÁGI FAUNÁBAN: *MACROGASTRA DENSESTRIATA* (ROSSMÄSSLER) – *MACROGASTRA DENSESTRIATA* (ROSSMÄSSLER), EINE NEUE SCHNECKENART IN DER UNGARISCHEN FAUNA

ABSTRACT: This paper is a report on the first record of *Macrogastra densestriata* in Hungary (Sopron). The pH and calcium content of the soil of the site are evaluated in addition to the short description of the morphology and geographical distribution of this species.

1984. IX. 8-án találtam 7 fejlett és 1 fiatal példány *Macrogastra densestriatát* Sopronban (Asztalfőn a Hidegvíz-patak völgyében). A Hidegvíz-patak felső folyása a Soproni-hegység egyik legmagasabb tengerszint feletti magasságú, kitettsége miatt leghidegebb és legpárásabb területe.

Az előfordulási hely növénytársulása hegyvidéki égerliget (*Alnetum glutinosae-incanae* SOÓ), ahol érdekes módon az *Alnus incana* hiányzik, s az *Alnus glutinosa* helyettesíti. Ugyanezen patak alsóbb folyása mentén előfordul az *Alnetum glutinosae-incanae matteucciotosum* SOÓ.

A lelőhelynél a patak völgy K-NY irányú. Az első csigákat a völgy aljában, annak D-i kitettséggű oldalában a patak-medertől kb. 15-20 m-re találtam. Ezen a részen a patak völgye 30-50 m-re kiszélesedik. Az állatok az eső utáni párás időben természetes körülmények között kidőlt fák (nyír és bükk) vizes törzsén mászkáltak. A tengerszint feletti magasság kb. 460 m.

Kísérő csigafajok:

Carychium tridentatum (RISSO)
Columella edentula (DRAPARNAUD)
Pagodulina pagodula (DES MOULINS)
Acanthinula aculeata (O. F. MÜLLER)
Cochlodina laminata (MONTAGU)
Macrogastra ventricosa (DRAPARNAUD)
Punctum pygmaeum (DRAPARNAUD)
Discus rotundatus (O. F. MÜLLER)
Vitrea subrimata (REINHARDT)
Aegopis verticillus (LAMARCK)
Aegopinella minor (STABILE)
Aegopinella ressmanni (WESTERLUND)
Euconulus fulvus (O. F. MÜLLER)
Perforatella incarnata (O. F. MÜLLER)
Isognomostoma isognomostoma (SCHRÖTER)

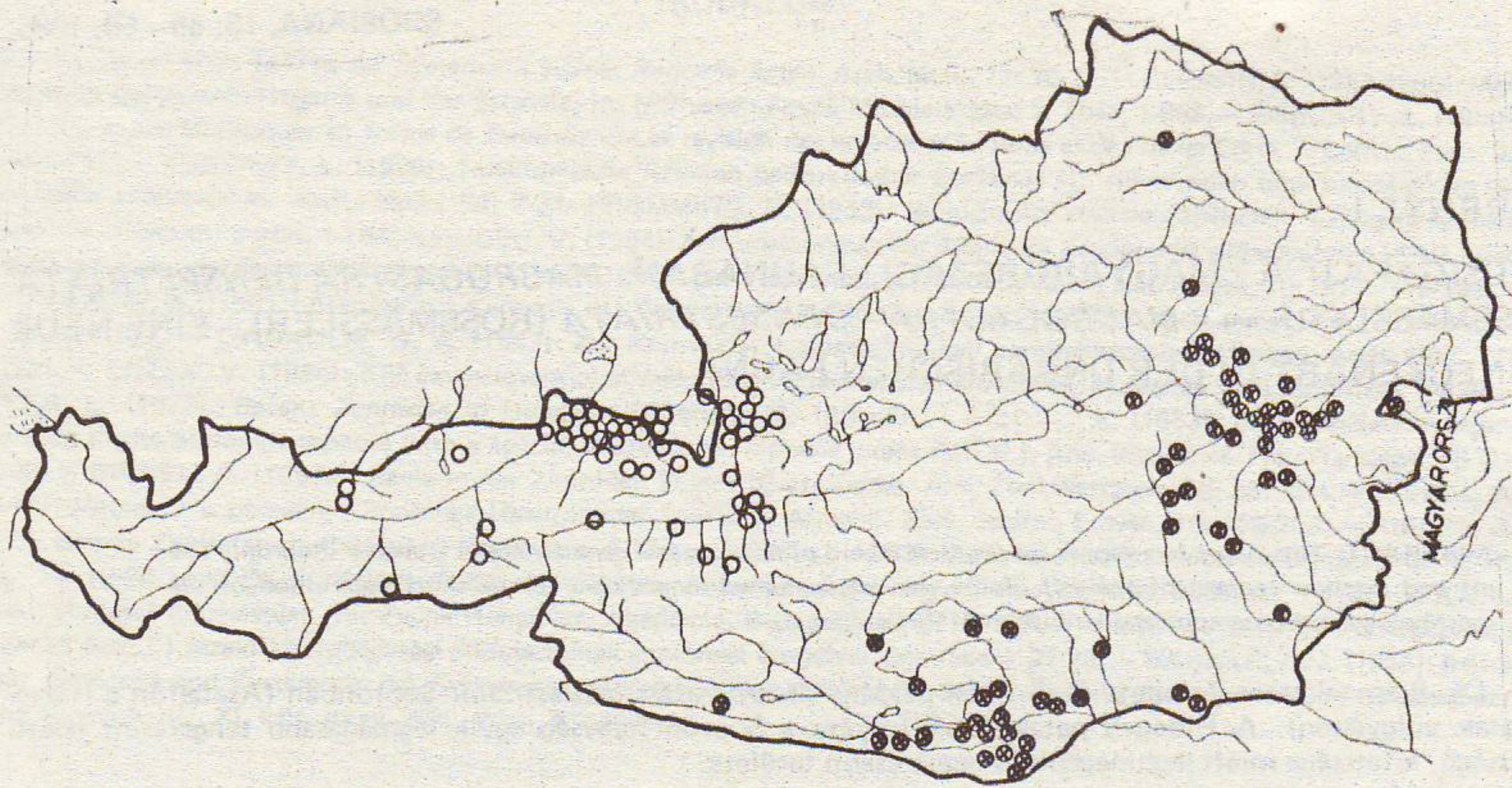
Macrogastra (Macrogastra) densestriata (ROSSMÄSSLER 1836)

Közepes termetű orsócsiga. Méretei: 12-13,5:3-3,2 mm. Habitusra a *Macrogastra lineolata*-ra hasonlít, bár annál kisebb, s így csak a szélső mérettartományban lehet átfedés. Háza vörösesbarna, vékonyhéjú, kanyarulatai kevésbé domborúak. Sűrű és vékony bordázata van. Az utolsó előtti kanyarulaton 8-9 borda van mm-enként. Alsólemeze fejlett, erősen ívelt alsó vége a szájadék pereme felé villásan elágazik. A lemezközön többnyire 4 (ritkán 3) jól kivehető, egymással párhuzamos redő található. Jellegzetessége, hogy garatduzzanatába belefut a vékony alsó garatredő.

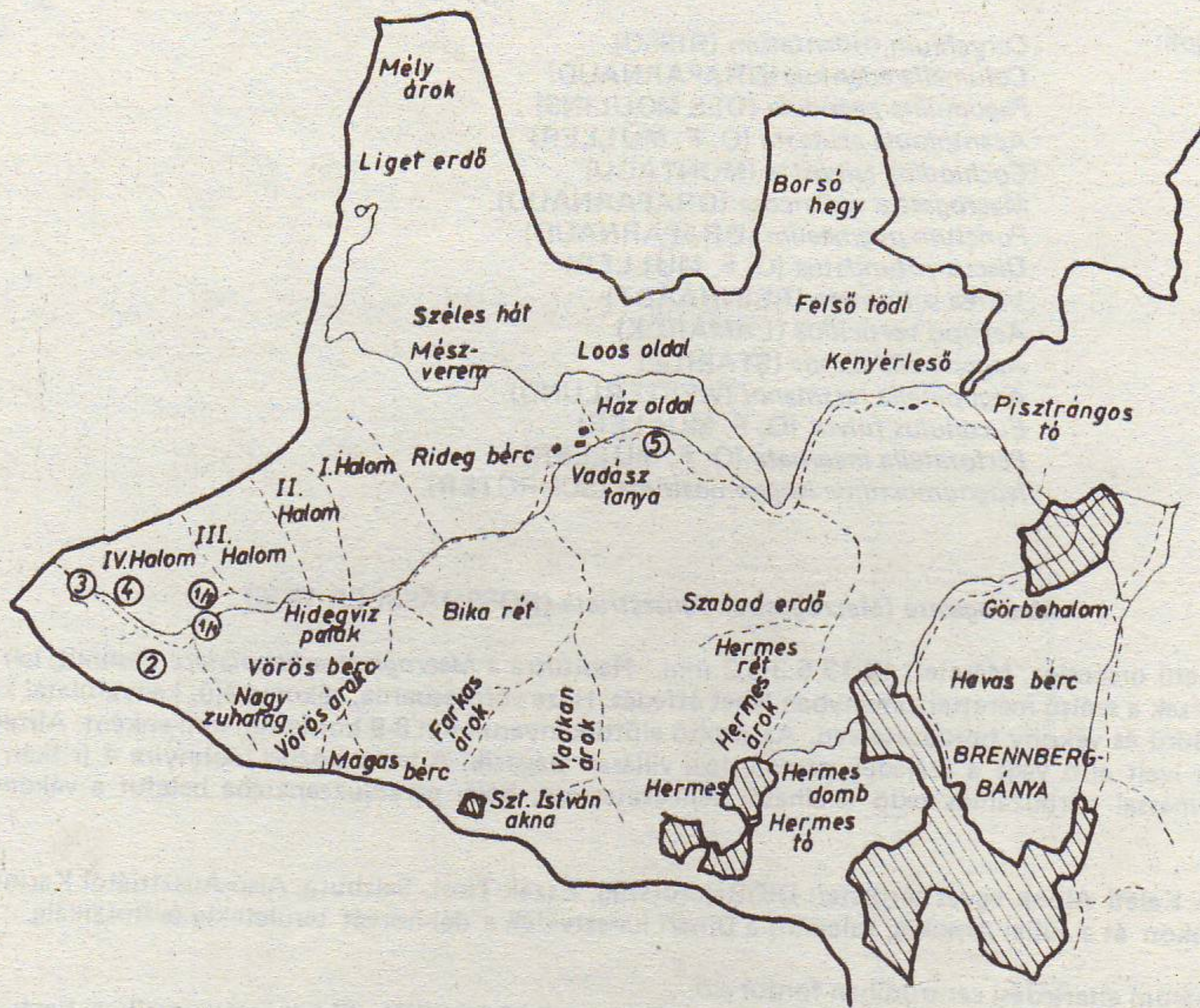
Elterjedése: A Keleti Alpok egyes területei: DK-Bajorország, Észak-Tirol, Salzburg, Alsó-Ausztriától Karintián és a Steiner-Alpokon át a Júliai-Alpokig, valamint a Dinári karsztvidék a dél-horvát területekig és Boszniáig.

Ausztriában három elterjedési centrumban fordul elő:

1. Észak-Tirol, Salzburg: *Macrogastra densestriata costulata* (GREDLER). Ehhez csatlakozik a határ menti bajorországi előfordulás. Az alfaj endemikusnak tekinthető.
2. Karintia: *Macrogastra densestriata densestriata* (ROSSMÄSSLER). Ehhez csatlakoznak a Júliai-Alpokban levő előfordulások.
3. Steiermark, Alsó-Ausztria: *Macrogastra densestriata densestriata* (ROSSMÄSSLER).

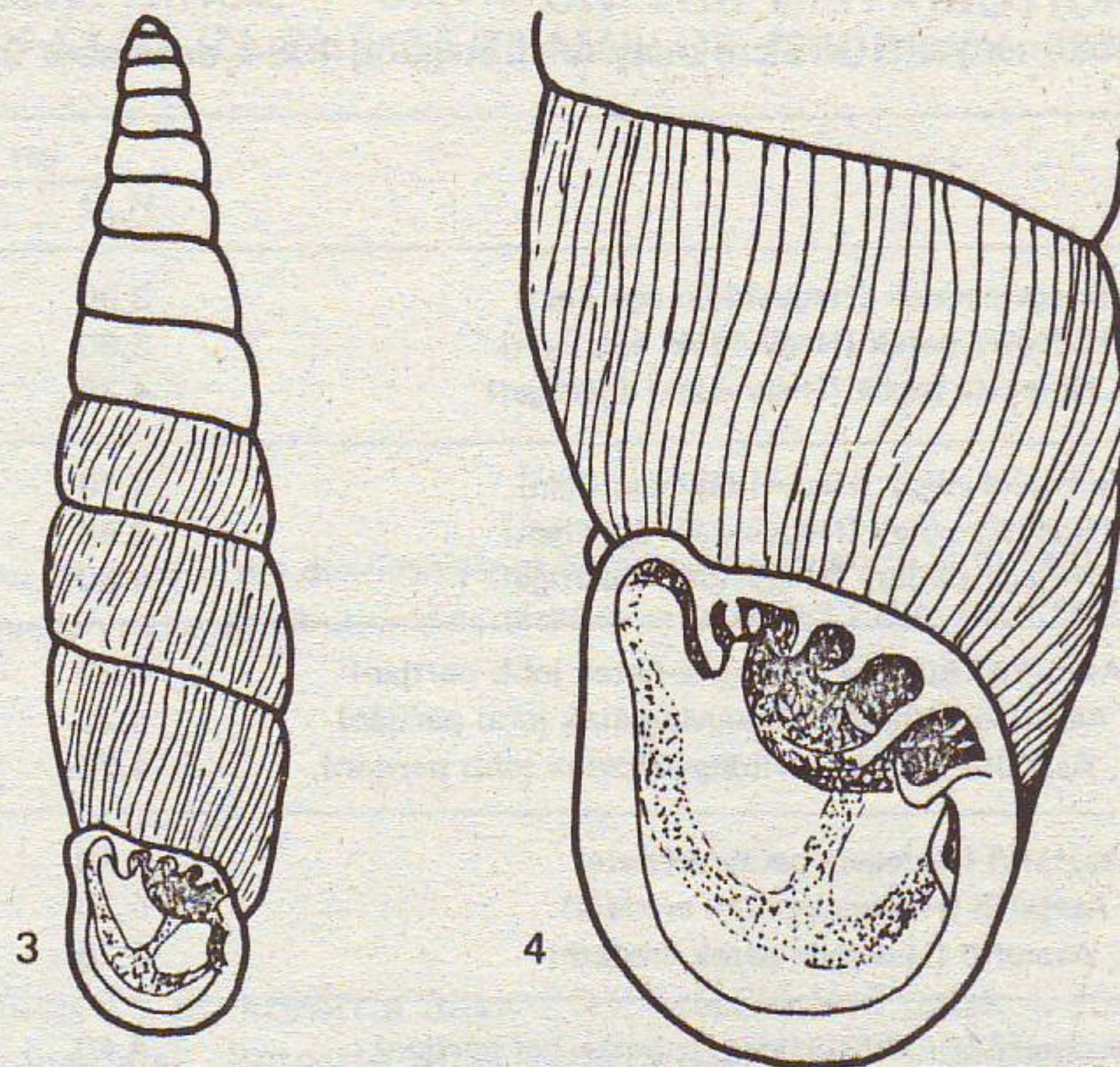
1. ábra: A *Macrogastra densestriata* (ROSSM.) ausztriai és magyarországi lelőhelyei. (○ *Macrogastra densestriata costulata* (GREDLER), ● *Macrogastra densestriata densestriata* (ROSSM.) – KLEMM nyomán).

2. ábra: A *Macrogastra densestriata* (ROSSM.) előfordulása a Soproni-hegységben. (1/1 1/2) A csiga előfordulási helyei, (2-5) Talajvizsgálati helyek, — Aszfaltburkolatú út, --- Patak, időszakos vízfolyás).

Az alfajok morfológiailag és földrajzilag egyaránt jól elkülönülnek. Mindkét alfaj montán elterjedésű és kalcifil. A törzsalak magassági elterjedése 340-1760 m, a *costulata* alfajé 470-1460.

Az eddigi adatok azt mutatják, hogy a *Macrogastra densestriata* mészkedvelő faj. Érdekes, hogy a túlnyomóan savanyú kőzetekből felépített Soproni-hegységben is előfordul. Tény, hogy Asztalfő környékén nemcsak savanyú talajt jelző növénytársulások találhatók, hanem előfordulnak mészkedvelő gyertyános bükkösök is. Ez elnevezésével ellentétben ugyan nem utal mészkedvelő társulásra, de kifejezetten mészkerülőre sem, inkább átmeneti növénytársulást jelent (Melitti-Fagetum noricum SOÓ).

3-4. ábra: *Macrogastra densestriata* (ROSSM.) (Sopron).

Az ökológiai kapcsolatok tisztázása érdekében megvizsgáltam a *Macrogastra densestriata* előfordulási helyének, valamint a környező területek talajának mésztartalmát és pH-értékeit. A talajvizsgálati eredmények bebizonyították, hogy a *Macrogastra densestriata* előfordulási helyén, valamint annak környezetében mindenütt savanyú talaj van, a mésztartalom sehol sem számottevő.

A vizsgálatok azt mutatták, hogy a Hidegvíz-patak mellett közvetlenül kimutatható nagyon csekély mész (0,06-0,80 %), míg a távolabbi részek teljesen mészmentesek. A patak mellett észlelt alacsony mésztartalmat nyilván a forrás vize által mélyebb rétegekből felszínre hozott CaCO_3 okozta.

1. Táblázat: Talajvizsgálati eredmények 1984. XII. 9. (talajfelszín 1-5 cm)

Minta jele	Megnevezés	pH		CaCO_3 %
		H_2O	KCl	
1/1	Sopron, Hidegvíz-patak (Hegyvidéki égerliget)	4,00	3,50	0,80
1/2	Sopron, Hidegvíz-patak (Hegyvidéki égerliget, pataktól távolabb)	5,40	4,90	0
2	Sopron, Asztalfő (Bükkös, Hidegvíz-patak jobb partja)	5,20	4,60	0
3	Sopron, Asztalfő (Hidegvíz-patak eredete)	5,30	4,60	0,33
4	Sopron, Asztalfő (Bükkös, Hidegvíz-patak bal partja)	5,30	4,55	0
5	Sopron, Hidegvíz-patak (Struccpáfrányos égerliget)	5,25	4,60	0

Még érdekesebb a soproni előfordulás kapcsolata az osztrák előfordulási helyekkel. Sopron (Asztalfő) a faj eddigi legkeletibb lelőhelye. A határközeleli osztrák területeken nem fordul elő, sőt Burgenland tartományban egyáltalán nem található. A legközelebbi lelőhely Ausztriában Schwarzau. Ez a terület kb. 20 km-re van Asztalfőtől. Egyetlen olyan patak vagy egyéb vízfolyás sincs ezen a környéken, mely Ausztriában eredne és erre a részre gravitálna. Így a soproni előfordulás elszigeteltnek tekinthető.

Bár a rendelkezésre álló néhány példány alfaji vizsgálatokhoz nem elegendő, mégis úgy ítélem, hogy az előfordult egyedek a törzsalakhoz tartoznak.

2. táblázat: Talajvizsgálati eredmények 10-15 cm mély talajrétegből, 1984. december 27.

Minta jele	Megnevezés	pH		CaCO ₃ %
		H ₂ O	KCl	
1/1	I. Sopron, Hidegvíz-patak (Hegyvidéki égerliget)	3,90	3,40	—
1/1	II. Sopron, Hidegvíz-patak (Hegyvidéki égerliget)	5,60	5,20	0,39
1/1	III. Sopron, Hidegvíz-patak (Hegyvidéki égerliget)	4,35	3,60	—
1/2	I. Sopron, Hidegvíz-völgy (Hegyvidéki égerliget)	4,70	4,25	—
1/2	II. Sopron, Hidegvíz-völgy (Hegyvidéki égerliget)	4,60	4,00	—
1/2	III. Sopron, Hidegvíz-völgy (Hegyvidéki égerliget)	4,60	4,00	—
2	I. Sopron, Asztalfő (Bükkös, Hidegvíz-patak jobb partján)	4,20	3,60	—
2	II. Sopron, Asztalfő (Bükkös, Hidegvíz-patak jobb partján)	4,20	3,55	—
2	III. Sopron, Asztalfő (Bükkös, Hidegvíz-patak jobb partján)	4,25	3,65	—
3	I. Sopron, Asztalfő (Hidegvíz-patak eredete)	4,70	3,90	0,06
3	II. Sopron, Asztalfő (Hidegvíz-patak eredete)	5,30	4,45	0,08
3	III. Sopron, Asztalfő (Hidegvíz-patak eredete)	4,25	3,50	—
4	I. Sopron, Asztalfő (Bükkös, Hidegvíz-patak bal partján)	4,40	3,40	—
4	II. Sopron, Asztalfő (Bükkös, Hidegvíz-patak bal partján)	4,55	3,75	—
4	III. Sopron, Asztalfő (Bükkös, Hidegvíz-patak bal partján)	4,30	3,70	—
5	I. Sopron, Hidegvíz-patak (Struccpáfrányos égerliget)	4,90	4,05	0,06
5	II. Sopron, Hidegvíz-patak (Struccpáfrányos égerliget)	6,15	5,60	0,12
5	III. Sopron, Hidegvíz-patak (Struccpáfrányos égerliget)	5,50	4,80	0,14

A Hidegvíz patak különböző helyein vett talajminták közül a II. sz. mindig közvetlenül a patak partról származik, míg az I. sz. attól távolabb a bal partról, a III. sz. a jobb partról. A vizsgálatokat a Soproni EFE Talajtani Tanszéke végezte.

ZUSAMMENFASSUNG

Macrogastra densestriata (ROSSM.) ist eine in den Ostalpen verbreitete Schneckenart. Die Rasse *Macrogastra densestriata* s. str., die Nominatrasse, ist viel weiter verbreitet, und kommt von Niederösterreich über die Steirischen Alpen bis zu den Dinarischen Alpen vor. Die vom Verfasser am 8.9. 1984 in Sopron am Asztalfő (Herrentisch) gefundenen Exemplare stellen das östlichste Vorkommen der Nominatrasse dar. Die für kalkhold gehaltene Schnecke lebt hier auf sauerem, praktisch kalkfreiem Boden. Die Pflanzengesellschaft des Fundortes ist *Alnetum glutinosae-incanae* SOÓ.

IRODALOM

KERNEY, M. P., CAMERON, R. A. D. und JUNGBLUTH, J. H. (1983): Die Landschnecken Nord- und Mitteleuropas. Parey, Hamburg und Berlin, 1-384. — KLEMM, W. (1974): Die Verbreitung der rezenten Land-Gehäuse-Schnecken in Österreich. Denkschr. Österr. Akad. Wiss. math-nat. Kl. 1-503. — SZÖRÉNYI, L. (1983): Újabb adatok Sopron környéke és a Fertő-táj csiga faunájához. Malak. Tájékoztató, 3:41-48. — SZÖRÉNYI, L. (1984): Sopron környéki erdőtipusok puhatestűinek összehasonlító vizsgálata. Soosiana, 12:61-68.

SZÖRÉNYI LÁSZLÓ

Sopron
Határőr u. 13. I/5.
H – 9400